

СЛОВО

Без мови немає нації!

Просвіти

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

19 (500), 14–20 травня 2009

Фото Ксенії Гладішевої

Любов ГОЛОТА

Яким мало бути 500-те число "Слова Просвіти"? Можливо, нам варто було зробити своєрідний дискурс і нагадати нашим читачам про ті акції, що їх здійснив колектив редакції разом із Центральним правлінням, після яких в житті України прийшли День писемності, День Героїв Крут, екологічно-просвітнянська акція "Всеукраїнська Толока", "Рідні криниці". Безперечно, нашим читачам разом із нами було б цікаво згадати блискучі публікації Юрія Бадзя, Євгена Сверстюка, Оксани Пахльовської, Джеймса Мейса, Миколи Шудрі, Дмитра Степовика, Анатолія Погрібного, Івана Ющука, Олександра Пономаріва, Софії Майданської, Юрія Ілленка, Володимира Войтенка та інших відомих в Україні авторитетних письменників, так само як і героїв наших інтерв'ю — Павла Загребельного, Ліну Костенко, Богдана Ступку, Романа Іваничука, Дмитра Павличка, Романа Лубківського, Феодосія Гуменика, Анатолія Гайдамаку, Валерія Франчука, Івана Драча, Євгена Станковича, Миколу Жулинського, Василя Нечепу, інших особистостей, хто, без перебільшення, тримає духовний материк національної культури.

Цілковито вмотивована наша подяка просвітянам, які є нашими авторами і пропагандистами "Слова Просвіти" зі Львова, Луганська, Івано-Франківська, Луцька, Рівного, Тернополя, Донецька, Києва — читачі чекають на їхні публікації й добре пам'ятають імена: Василь Лизанчук, Ірина Магрицька, Володимир Ференц, Петро Боярчук, Євген Цимбалюк, Олексій Неживий, Юрій Мицик...

Безперечно, ми могли б похвалитися тим, що нині до творення "Слова Просвіти" долучилася молодь, бо наш тижневик хоче бути сучасним і стильним — в оформленні й у яскравих стильових особливостях авторських публікацій...

Шевченкіана в матеріалах, дослідженнях, пошукові й Шевченкіана як громадська акція — теж постійна робота редакції. Практично лише "Слово Просвіти" є джерелом інформації про всеукраїнську акцію "Збудуймо Тарасову церкву!", яка нині вийшла на завершальний етап, і в найближчому часі Ви, шановні читачі, зможете побачити на наших шпальтах ескізний проект надбрам-

СЛОВО ВСЬОМУ ГОЛОВА

Сьогоднішнє число "Слова Просвіти" — п'ятисотє. Започаткувавшись як щомісячний вісник Всеукраїнського товариства "Просвіта" імені Тараса Шевченка, наша газета переформатувалася в тижневик, визначилася з колом тем і читачів, твердо позиціонує себе як всеукраїнський культурологічний тижневик.

Просвіт'янське видання зорієнтоване на тих, хто працює для національної культури й мови, хто переконаний: українське суспільство тоді здійснить свої політичні, соціальні, економічні й суспільні програми, коли національна культура й державна мова посядуть свої чільні місця в Україні.

ної Тарасової церкви, яку буде збудовано на початку комплексу сходів до могили Т. Г. Шевченка на Чернечій горі в Каневі. Саме завдяки цій ініціативі ми побачили, який живий, світлопіднесений, відкритий для добра український народ. Старі й малі, діячі культури і мистецтва, працівники освіти, вчителі й учні з усіх областей України здійснили добродійні внески на церкву, яка буде даниною любові й поваги Кобзареві, тим самим підтвердивши, що нема поміж нами роз'єднання. Ми зібрали десятину від вартості проекту, і ця десятина — від щирого серця і з добрими надіями.

500-те число "Слова Просвіти" виходить у світ саме сьогодні, коли в Україні неймовірно загострилася мовно-культурна ситуація, бо її повністю перенесено в політичну площину. Політики різних мастей і калібрів, заслані й доморошені козачки, кирпогнучкошиєнки і ті, хто висипався з рукава басаврюкової свитки, топчуть усе питома українське, національне, закликають порвати Україну на регіони, готові позбавити український народ наймення титульної нації, бо їхнє сподівання — мати Україну не для українців, а без українців. Їм усе ще здається, що вони зможуть аморалізувати народ, розбестити його, посягати взаємонависництво, перетворити нас на слухняну біомасу, якій національну гордість можна замінити слухняним споживацтвом черствих крихт зі столу їхнього ідеолога Дмитра Табачника та йому подібних... Наша газета завжди дотримувалася чітких національних орієнтирів — за будь-якої політичної погоди. Ми пам'ятаємо слова Ліни Костенко:

"Журналісти — очі суспільства, яке спить, слух суспільства, яке не чує... Працюйте, зберігаючи гідність своєї професії, й тоді ви дуже багато чого врятуєте".

Саме рятувати, а не доруйнувати покликане "Слово Просвіти". Наші сторінки відкриті до діалогу, до взаєморозуміння, до спілкування.

Слово всьому голова. І не випадково на нашій першій шпальті — наше кредо: "Без мови немає нації". І мова, і нація переживають випробування, коли молодь не з ними. Ось чому 500-те число "Слова Просвіти" присвячене українській мові. Тільки їй ми служимо, над її джерелами схилиємося. І раді бачити в її дзеркалах молоді обличчя.

У день виходу нашої газети в Національному академічному драматичному театрі ім. І. Франка відбудеться нагородження переможців IX Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яценка, який розпочався 9 листопада 2008 року в День української писемності та мови в школах та вищих навчальних закладах України. У центрі столиці зберуться ті юні українці, які підтримали ініціативи Ліги меценатів своїми знаннями й серцями. Завдяки цьому конкурсу вони широко відчинили двері в світ прекрасний і безкрай — світ рідної мови. Їм ми й присвячуємо наше 500-те число, їх просимо до кола наших читачів та авторів, закликаючи "Будьмо разом!"

А вам, наші постійні читачі, автори, симпатки, бажаємо сил і здоров'я. Працюймо для України, для української нації! Читацьке віче у "Слові Просвіти" триває щодня і завжди — до повної перемоги!

ЧИ ВЧАТЬ УКРАЇНСЬКУ В РОСІЇ?

4–5

ІХ МІЖНАРОДНИЙ КОНКУРС ІМ. П. ЯЦЕНКА

7–9

ЧИТАЦЬКЕ ВІЧЕ

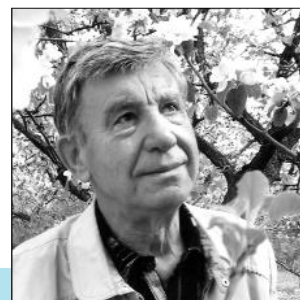
10–11

ШЕВЧЕНКІАНА

12–13

ХАРАКТЕРНИЙ СУСПІЛЬНИЙ СИНДРОМ

15

ПІДГРУНТЯ УСПІХУ — ТЕРПІННЯ Й ПРАЦЯ

Головну роль у формуванні особистості відіграє, безперечно, родина. Саме в сім'ї формується світогляд, уподобання, ставлення до навколишнього світу. Виховати особистість гармонійну, самодостатню може співпраця школи і родини. Саме такий ідеальний приклад — один із переможців IV етапу IX Міжнародного конкурсу імені Петра Яцика — учень 6 класу Здолбунівської гімназії Рівненської області Петро ПРИХОДЬКО.

Олена ШУЛЬГА

Петрова вчителька — Раїса Шевцова, керівник районного методоб'єднання вчителів української мови. Її вихованці вже ставали переможцями III й IV етапів конкурсу.

Петрик — дитина незвичайна. Він росте у просвітянській родині, де всі мають вищу філологічну освіту. Бабуся Наталя Савчук, вчителька української мови Здолбунівської школи № 3, змалку брала його з собою на різні просвітянські заходи. "Бувало, зовсім маленьким, згадає Наталя Петрівна, ну, дився, міг заснути на Шевченківському вечорі. Ми з ним побували у Каневі — на Чернечій горі, вклонилися пам'яті Тараса Шевченка, у Львові на могилі Івана Франка, в Новограді-Волинському в музеї Лесі Українки. Умисне українство ми в дитині не виховували — з ким спілкуємося самі, з тим знайомимо і його. Тут важить оточення".

Допитливий, комунікабельний, ерудований, Петрик знайомий з усіма рівненськими письменниками, громадськими діячами краю — адже з ними спілкується бабуся. Мама Оксана Приходько — викладач української й зарубіжної літератури Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету, кандидат філологічних наук, доцент. Тітка Оксана Захарченко — відома в краї письменниця. Тож готували Петра до конкурсу гуртом.

Переможцем Петрик став не одразу. Брав участь у конкурсі, ще навчаючись у 4 і 5 класах. Тоді виборов відповідно третє й друге місце на обласному етапі. Але саме на попередніх конкурсах набув досвіду для змагання. У нього є вишкіл. Крім рідних, любов і шану до рідної мови йому прищепила вчителька початкових класів Наталя Кротюк. А цього року учень удосконалював знання, здобуті раніше: систематично працював — і в школі, і вдома. Завдяки бабусі добре знає український фольклор, з дідусем грає в гру — закінчи прислів'я чи приказку. Читає українську класику й сучасну літературу: дуже добре знає Шевченкові твори, любить Довженку, на Львівському книжковому форумі спілкувався з Марією Матіос.

Бабуся Наталя Петрівна розповідає, що Петрик допомагає їй перевіряти диктанти її учнів, бо йому притаманні вроджена грамотність,

уважність і логіка. "А граматичний вишкіл хлопця — завдяки вчительці Раїсі Шевцовій. Петрик і мене може виправити, коли помиляюся.

Звичайно, чотири етапи конкурсу — дитині важко. До підготовки до IV етапу залучили всіх — працювали і вчителі, й родина, Петрик списав кілька зошитів. Шовечора суфікси й префікси — непросто хлопцеві його віку. Але він обов'язковий, розуміє, що не може осоромитися, підвести свою школу, район, область, не виправдати сподівань близьких. Тож до конкурсу був готовий. Твір у Петра вийшов трохи химерний, але для його віку цікавий.

Коли дізналася, що Петрик виграв, я була невимовно щаслива, адже вкладала в підготовку багато часу й сил, сподівалася на його знання і вміння. Усе, про що я мріяла, здійснилося в моєму онукові".

Із першого класу Петро відмінник у гімназії. Добре знає історію, зарубіжну літературу, англійську мову. Трохи важче дається йому математика, але хлопець старанний і виконує всі настанови вчителів.

Проте не слід думати, що всі сили хлопець віддає навчанню. Спілкується з однолітками, танцює в ансамблі "Полісянка". Життя його насичене цікавими подіями, зустрічами. Тож нудьгувати ніколи.

Тепер Петро Приходько вже готується до наступного, X конкурсу. У класі, він, безперечно, переможе. Але вже на районному етапі в нього є конкуренція — учениця з Мізоча на Здолбунівщині. Вона — особистість творча, тому їй стимулює хлопця працювати над собою.

Щиро вітаємо переможця IX Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика і всіх, хто доклав зусиль до цієї перемоги. Успіхів тобі, Петре, в навчанні й натхнення. Хай таланить!

ВІДЗНАКИ ОРГАНІЗАТОРАМ КОНКУРСУ

Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет вважає Міжнародний конкурс з української мови імені П. Яцика важливою подією не лише в житті України, а й усього світового українства, оскільки такі події знаменують і провіщують благовісні переміни. Національне відродження, за словами Владики, супроводжує наше життя, і цей конкурс один із перших справді авторитетних тому підтверджен.

1. Орденом Христа Спасителя Української Православної Церкви Київського Патріархату:

а) голову наглядової ради Міжнародного конкурсу ім. П. Яцика, секретаря НСПУ Віктора Федоровича Баранова;

б) головного редактора Чернігівської обласної молодіжної газети "Гарт", письменника і журналіста Дмитра Йосиповича Іванова;

в) директора видавництва "Педагогічна преса", головного редактора газети "Освіта України", члена-кореспондента АПН України, доктора філологічних наук Юрія Борисовича Кузнєцова;

г) заступника директора видавництва "Педагогічна преса", зас-тупника головного редактора газети "Освіта України", головного редактора газети "Сільська школа" Марію Михайлівну Корюненко.

2. Орденом Святого Миколи Чудотворця УПЦ КП:

а) головного редактора української редакції Всесвітньої служби радіомовлення України Миколу Григоровича Мариненка;

б) заступника директора Дирекції містечьких програм Національної радіокомпанії України Світлану Анатоліївну Короненко;

в) генерального директора АТ "Ексімед", мецената конкурсу Олександра Степановича Огороднійчука;

г) заступника головного редактора дитячих освітніх програм Національної радіокомпанії України Ларису Ілліівну Тарасову.

3. Орденом Святої Великомучениці Варвари УПЦ КП:

а) завідувача відділу художніх програм радіо "Голос Києва" Київської державної телерадіокомпанії Валентину Іванівну Давиденко;

б) завідувача сектору гуманітарної освіти Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Неонілу Іванівну Шинкарук;

в) в. о. директора Чернівецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидата філологічних наук Оксану Михайлівну Івасюк.

курс з української мови ім. П. Яцика, наймасовішого в Україні мовно-патріотичного турніру для школярів та студентської молоді, спрямованого на піднесення престижу української мови серед підрастаючого покоління, виховання почуття національного патріотизму та великий особистий внесок у відродження духовності в Україні, нагородити:

Тож Українська Православна Церква активно підтримує Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика за широкомасштабну діяльність у сфері національної культури, за сприяння розвитку високої духовності та укладання славних національних традицій серед учнівської молоді.

Рішенням Йоґа Святості Святійшого Патріарха Київського та всієї Руси-України Філарета за самовіддану діяльність у сфері національної культури, сприяння освітньо-патріотичним проектам для дітей та молоді, зокрема інформаційну підтримку Міжнародного кон-

курс з української мови ім. П. Яцика, наймасовішого в Україні мовно-патріотичного турніру для школярів та студентської молоді, спрямованого на піднесення престижу української мови серед підрастаючого покоління, виховання почуття національного патріотизму та великий особистий внесок у відродження духовності в Україні, нагородити:

Тож Українська Православна Церква активно підтримує Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика за широкомасштабну діяльність у сфері національної культури, за сприяння розвитку високої духовності та укладання славних національних традицій серед учнівської молоді.

Рішенням Йоґа Святості Святійшого Патріарха Київського та всієї Руси-України Філарета за самовіддану діяльність у сфері національної культури, сприяння освітньо-патріотичним проектам для дітей та молоді, зокрема інформаційну підтримку Міжнародного кон-

Фото на згадку, м. Чернівці, 2008 р.

Прес-служба Ліги українських меценатів

Петро ПЕРЕБИЙНИС, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, член наглядової ради конкурсу

Кожного каштанового травня, коли на сцену Франкового театру бентежливо злітають юні наші конкурсант, сиве серце квітує гордістю. Ось вони, вірні янголи-охоронці нашої матінки-мови! Вони перемогли відчай і зневіру всіх попередніх українських поколінь. І саме тому цей щебетливий тепловітний день їхньої шани стає одним із найяскравіших свят у країні.

Ми наче й не помічаємо, що на наших очах неухильно утверджуються нові, визначальні для сучасної України суспільні явища. Історія дихає відлунням. Були в нас Тер-

СПАСИБІ ВАМ, ДІТИ, ЗА МОВУ, ЗА СЛОВО!

шенки, Симиленки, Чикаленки, які кривим родинним золотом прокладали і мостили доlesaжні шляхи української культури. І сьогодні на цих шляхах постає патріотів-меценатів: Володимир Загорій, Олександр Слободян, Костянтин Темертей, Олександр Огороднійчук, Андрій Тавпаш, Марія Фішер-Слиж, Михайло Ватуляк, Іван Суслов, Михайло Гоян, Анатолій Перекупка... Більшість із них — представники нової генерації авторитетних підприємців материкової України, репрезентують вони Київ, Львів, Донбас.

Пригадуються мудрі слова Петра Яцика: "Ніхто з нас не сліпий; ми бачимо, як навколо нас люди слаб-

ші за нас нагромаджують матеріальні добра, щоб задовольняти лише свій власний еґоїзм. Для нас цього не досить. Наша ідейність звела нас із усього світу, щоб спільно зробити щось доброго..."

На противагу багатьом підприємницьким структурам, які залишаються глухими до бід і болю України, Ліга меценатів служить високої ідеї українського відродження. Це її зусиллями відкриваються в обласних бібліотеки, її коштом засновано премію імені Євгена Чикаленка, літературні премії імені Володимира Свідзинського, Олекси Гірника, Дмитра Нитченка, Віктора Близнеця, Бориса Нечерди.

На сучасному етапі Ліга українських меценатів — це могутня міжнародна фундація, до якої входять представники США, Канади, Польщі, України та інших країн світу. Це патріотичне об'єднання добродійників, яке спокійно і вперто робить свою велику справу.

Тут хочеться з гіркотою запитати: а що ж держава? А де хоч би моральна підтримка, не кажучи вже про матеріальну? Невже це нормальне явище, коли українські підприємці та меценати вкладають у розвиток нашої культури й освіти більше, ніж державні структури? І марно стукують у всі високі двері наші письменники, меценати духу

Михайло Слабошпицький і Віктор Баранов. Глухо за дверима держави...

Давно пора нашій владі повернутися лицем до українських меценатів. Для початку чому б, скажімо, не зустрітис із членами Ліги Президенту України? Чому б не об'єднати зусилля Ліги та Міністерства культури і туризму на магістральних напрямках культурного будівництва? Чому б, нарешті, не провести парламентські слухання з проблем сучасного меценатства?

А поки що — вони піднімаються на сцену життя. Третюкласники і завтрашні випускники, елегантні, підтягнуті курсанти та богунівці-ліцеїсти. На них захоплено дивляться батьки і вчителі. Їх вітає молода Україна.

ЯКИМИ МАЮТЬ БУТИ ПАМ’ЯТНИКИ

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Владомошці, від волі яких залежить місце і реалізація проектів розміщення українських пам’ятників, не завжди знають, навіщо все це. Якщо пам’ятник Тарасові Шевченку чи Іванові Франкові — то краще десь у парковій зоні, якнайдалі від центру, хоч не дуже далеко, бо деякі вперті українці почнуть дорікати в непатріотичності.

Для міських чиновників проблема місця встановлення пам’ятника завжди розв’язується шляхом політичного компромісу з максимальним урахуванням власної позиції. У перекладі звичною мовою — щоб фігура національного героя була в місті, але не кидала на мератинь звинувачення в українському націоналізмі й неповаги до місцевого бізнесового кола. Це загальноукраїнська чиновницька позиція. Якщо на чиновницькій посаді навіть найщиріший українець, йому нагадають про мистецтво компромісів, і результат буде той самий.

Система урівнює всіх чиновників, яким пам’ятники Шевченкові чи Франкові потрібні лише для ритуального покладання квітів у визначені календарем дні. Тому віднедавна не хочеться йти серед організованої колони і слухати наперед визначені протоколом і списком промови. Демонстративно покласти квіти щодня теж не маю наміру, це зайве. Не зайве на щоденному звичному шляху серед метушні й клопотів великого міста натрапити оком на знайому фігуру з каменю і згадати: “Я українець, хоч доволі черствий і нетвердий, але треба триматись на своєму!”

Для українців слово “пам’ят-

ник” походить від слова “пам’ять”. Пам’ятники національним авторитетам мають єдине призначення: щодня нагадувати якомога більшої кількості українців про те, що вони українці. Монументи не потрібні на околицях, в парках, де їх “вшанувуватиме” влада і “маси” на свята.

Не знаю чому, але близькому мені Івано-Франківську не щастить із новими пам’ятниками. Принаймні з пам’ятником Іванові Франку вийшов курйоз. Ви можете пройти повз скульптурну композицію й не побачити постаті Великого Каменяря. З розміщенням усе гаразд — біля драмтеатру, в центрі міста.

Пам’ятник Степану Бандері в Івано-Франківську

Вочевидь, сам проект зроблено лише для втілення амбітної ідеї скульптора — про призначення монумента ніхто не подумав. Фігура Франка майже не виокремлюється серед багатого вищих неестетичних хвилястих скель обабіч. Ідеш вулицею Незалежності — і не зупиняється оком на постаті Великого Українця. Тому й не виконує національної функції пам’ятник, дарма що місто названо на честь Франка.

Чиновники зробили добру справу, скульптор творчо самореалізувався, але забуто про щоденне і вічне призначення монумента для звичайного українця.

З пам’ятником Степанові Бандері вийшло так само. Місце трохи далі від центру, але в густозаселеному, перспективному районі, де перехрещуються стежки багатьох городян і яке не оминають гості. Саме до ювілею всі основні роботи завершили й урочисто відкрили “скульптурну композицію”. Скульптор може пишатися власним оригінальним проектом — “Степан Бандера на тлі стилізованого символічного хреста”. Знову “композиція” і знову фігура набагато менша від громаддя тла. Тому не зупиняється око заклопотаного українця на постаті Бандери, не пробуджується бажання щось вдіяти з цим нерадісним світом, щоб став він на день ближчим до ідеалу багатой української України.

Саме Бандера повинен нагадувати, що крім великих слів великої сили, повинна ще бути й національна дія. Але фігура Великого Націоналіста губиться серед громаддя скульптурної композиції, й людське око не спиняється, не пробуджує на підсвідомому рівні потрібного саме зараз карбу національного пам’яті. Той самий наслідок, що із пам’ятником Іванові Франкові...

Третя біда центру Прикарпаття — воно чи не єдине місто, яке досі не має гідного пам’ятника Тарасові Шевченку. Є невелике погруддя, розташоване в міському парку.

Пам’ятник Адамові Міцкевичу у Львові

Про тривалі суперечки щодо проекту та місця його втілення можна написати окремий роман.

Я не скульптор, але хотів би бачити передовсім ПОСТАТЬ і НАГАДУВАННЯ. Нам зараз саме це потрібно. Кинути оком на виразну постать Шевченка і серед щоденних клопотів згадати: “Я Українець, треба бути кращим, бо нічого не зміниться саме!” Неподалік центру, на невеликій площі, встановлено класичний пам’ятник Адаму Міцкевичу. Чому б не встановити виразний, без відволікаючих деталей монумент Великому Пророкові й Генієві, яким є для українців Шевченко?

Може, Бог почув побажання жителів Івано-Франківська, адже недавно місто одержало подарунок від родини всесвітньої слави скульптора Молодожанина — скульптуру молодого Тараса Шевченка. Вона невисока, приблизно як пам’ятник Адамові Міцкевичу. Місцева влада погодилася встановити пам’ятник у міському парку, мовляв, для центру міста він зама-

лий. Інтелігенція готова сперечатися з мером Віктором Анушкевичусом щодо остаточного місця встановлення пам’ятника, наполягаючи на варіанті — центр, Вічевий Майдан. Передбачають тривалу дискусію, хоч контраргументи чиновницької ради не витримують критики. За такою логікою, близький за розмірами пам’ятник Міцкевичу теж мав би бути в міському парку, але за правління поляків, чомусь перемогла ідея народної функції монумента Великому Полякові.

Чому в Україні з дивною закономірністю складається так, що увічнення національного героя чи генія не завжди відбувається в потрібному місці й не завжди виконано так, щоб притягати зір і мимохідь хвилювати душу заклопотаного життям українця? А треба українця турбувати, мусить бути щось таке, як у легенді про Тіля Уленшпігеля. Погляд на виразний монумент Шевченка в людному місці повинен будити те саме відчуття, що й попіл Клааса на грудях Тіля.

НАШОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ!

Леонід КЛИМЧУК,
голова Коростенського об’єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, Житомирська обл.

З ініціативи Президента України Віктора Ющенка у грудні 2007 року було започатковано спільний Всеукраїнський проект влади і бізнесу “Зігрій любов’ю дитину” з пріоритетним завданням — поліпшити житлові умови багатодітних родин. Для цього кількамільйонний гривневий благодійний фонд було створено і на Житомирщині. Тоді на кошти фонду придбали просторі будинки та побутову техніку для багатодітних родин у селах Мединівка і Горщик.

Реалізація проекту триває і цього року. Так, нещодавно суттєво було поліпшено житлові умови ще двом багатодітним родинам у селі Горщик: добротний будинок з окремою кухнею та господарськими будівлями за 265 тисяч гривень передали в довічне користування сім’ї Олександра Михайловича Ходаківського і його дружини Діни Михайлівни, які виховують шестеро синів і п’ятеро дочок.

Цього самого дня справила новосілля ще одна горщиківська сім’я Ярошенків — Микола Юхимович й Олена Михайлівна, які виховують дванадцять дітей, троє з них уже навчаються у вищих навчальних закладах, а семеро — у місцевій школі. Ця родина поліпшила свої житлові умови, завершивши за надані благодійним фондом 150 ти-

сяч гривень будову погруддя з уже існуючим будинком.

В урочистих церемоніях передання багатодітним родинам будинків, меблів, побутової техніки взяли участь голова Житомирської обласної державної адміністрації Юрій Забела, керівник обласного благодійного фонду “Зігрій любов’ю дитину” Ольга Сердюкова, голова Коростенської районної державної адміністрації Сергій Костюченко, заступник голови Коростенської районної ради Василь Клименко.

Активну участь у реалізації цих заходів взяла і голова Горщиківської сільської ради Надія Дідківська. Вона наголосила, що в їхньому селі нині проживає сорок одна багатодітна родина, у місцевій середній школі навчається 339 учнів, 74 малюки відвідують дитячий садочок. Прибутки бюджету сільради, які торік склали 1,4 мільйона гривень, дають змогу більше дбати про людей.

Навіть і на постчорнобильському Поліссі село нині живе і розвивається, тож українському роду не буде переводу!

Родина Ярошенків з гостями

Родина Ходаківських з гостями

МОЗАЇКИ ВАЛЕНТИНА СОБЧУКА

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,
м. Ірпінь Київської обл.

Журналіст Валентин Собчук з Ірпеня на Київщині має у творчому доробку кілька книжок поезії й прози. Він — лауреат літературної премії Антоновичів. Нещодавно вийшла друком нова збірка В. Собчука “І сміх, і гріх”.

Старше покоління, читаючи невеличку повість “Рота № 9”, пригадає власну службу в Радянській армії.

Валентин Собчук розуміє, що в армії панували ті самі закони, що й у всьому радянському суспільстві, і успадкувала сучасна Україна. Він пише: “Вадимові надовго запам’яталися слова, які почув в електричці “Москва—Рязань”: “Наша страна — большая казарма...” І йому не раз доведеться в цьому переконатися. Контрасте з радянським суспільством побачене героєм повісті солдатом Вадимом Задорожним життя в Чехії.

Валентин Собчук вбачає суспільний ідеал у Європі. Він пише про вітчизняних чиновників: “І гасяють вони на дорогах “Хаммерах”, що на озброєнні американського війська, і якби продавалися танки — вони б возили свою гординю й на них. А ось у Європі ґрунту для гордині менше, бо злодіїв там не люблять, і можна побачити, як чиновники їздять на роботу велосипедами —ощадливі, тому й країни багаті”.

В. Собчук уміє виловити з потоку життя випадок і зробити з нього літературний твір. Новели, усмішки й фейлетони збірки “І сміх, і гріх” утворюють сатирично-гумористичну й водночас ліричну мозаїку нашого нелегкого сьогodenня.

НЕ ВТРАТИТИ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ ПОКОЛІННЯМИ

Просвітяни Оболонського району Києва впродовж 20 років активно працюють на українську ідею. Один із напрямів роботи — виховання підлітків. "Найважливіше — не втратити зв'язку між поколіннями. Якщо зернята висіяти в добре підготовлений ґрунт — чекай щедрого урожаю, — вважає завідувач підліткового клубу "Мінський" Тамара Приходько. — Наша мета — прищепити дітям любов до рідної землі, мови, передати їм традиції свого народу".

У приміщенні цього закладу домашньому затишню. На стінах — цікавий живопис, зразки петриківського розпису, апікації.

— Це роботи наших дітей, — хвалиться завідувачка.

— Тамаро Григорівно, нелегко, мабуть, з дітьми такого віку? Вочевидь, є діти з неблагополучних сімей?

— У клубі працюю з 1975-го. Ми ставимо за мету запобігти втягванню підлітків у кримінальний світ. На жаль, спеціальної служби, яка займалася б профілактикою і наданням інформації про дітей, схильних до правопорушень, в Україні немає. Діти самі приходять у наш клуб, маленьких приводять мами. Підтримуємо тісний зв'язок з усіма навчальними закладами Оболонського району — спілкуємося, організуємо спільні вечори,

концерти.

При клубі діють 12 гуртків: іноземної мови, малювання, петриківського розпису, бісероплетіння тощо. З дітьми працюють талановиті педагоги, скажімо, різьбярства навчає 80-річний Генріх Корвін-Піотровський, людина знатного роду. За освітою — інженер технолог, за покликанням — майстер-різьбяр.

Працює літературне об'єднання "Оболонський альманах", яке очолює Ірина Колесник. Крім хорів "Просвіта", "Просвітяночка" і сопілкаріків, якими керує Раїса Марченко, є гуртки вокалу, класи гітари

Учасники хорів "Просвіта" і "Просвітяночка"

і спортивного танцю. Намагаємось відродити забуте. Молодь повинна знати своє коріння.

— Попри економічні негаради, ваш клуб успішно розвивається. Хтось вам допомагає?

— Матеріальну підтримку надають

наші керівники з Центру соціальної служби для молоді — директор Людмила Спіріна та її заступник Людмила Мізюк.

— Яка подальша доля вихованців вашого центру?

— Клуб відвідує близько чоти-

рхо сот дітей. Багатьом з них ми допомогли не тільки обрати вищий навчальний заклад, а й вступити в нього, бо знаємо їхні здібності. Наш обов'язок — переконати, що дитина має хист до певної справи, вселити в неї впевненість. Головне — ставитися до дітей по-материнськи, "світлий шлях їм показати...".

Ось вироби наших вихованців: плетіні з бісеру пташки, між квітами й деревами походжають лісові мешканці. Цвінуть на шовку мальовані ірисы, дзвіночки, фіалки. Зображені олійними фарбами, красуються гербери, шавлії. На стінах — ікони й писанки в стилі петриківського розпису. Ще — витончені різьблені скриньки, вазы для фруктів і навіть світильники.

— Оце все створили ваші діти?!

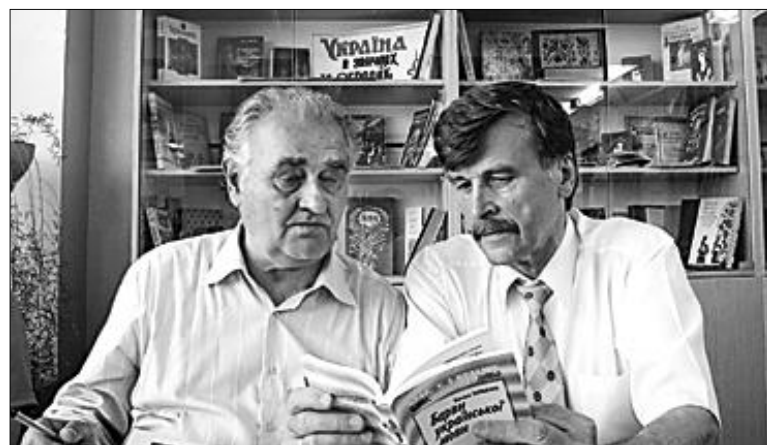
— Здебільшого це дитячі твори, але деякі малювала я сама. Спеціальних гуртків не веду, бо професійно цього не навчалась. Коли діти просять, передаю їм свій досвід з бісероплетіння, техніки батику, навчаю малювати олійними фарбами.

Я дуже люблю своїх дітей і мені не байдужі їхні долі.

Розмовляла
Тетяна ЛЕМЕШКО,
член НСПУ

Володимир САВЕНКО,
голова Слов'янського об'єднання ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка, Донецька обл.

ПРОСВІТЯНИН ЗА ПОКЛИКАННЯМ

Василь Горбачук й Андрій Нечитайло обговорюють "Барви української мови"

Цю людину добре знають не лише в Донецькій області, а й далеко за її межами. Якось із директором Краматорської української гімназії Миколою Конобрицьким завітали до славнозвісної київської школи імені Шлюсаренка. На полиці директорської шафи помітили видану нещодавно книжку "Барви української мови". Виявилось, що директор Олена Онацька добре знає її автора — Василя Горбачука.

Василь Тихонович закінчив Львівський державний університет ім. І. Франка й аспірантуру в Київському науково-дослідному інституті педагогіки, набув практичних навичок педагогічної роботи в кількох педінститутах України, посилено працює, самовдосконалюється. Науковий доробок його становить понад 120 публікацій, 30 з них — окремі видання, брошури, решта — статті в науково-методичних журналах, збірниках, розділи в посібниках. Основні напрями досліджень — сучасна українська літературна мова, методика викладання української мови в школах та педагогічних вищих навчальних закладах.

Нинішні молоді викладачі української мови і науковці-україністи поступово забувають, що любити і відстоювати рідне слово в минулому було небезпечно. А Василь Ти-

хонович це відчув на собі. 1972 року за читання й поширення самвидавської літератури на вимогу КДБ його звільнили з роботи в Кіровоградському педінституті. Усі спроби працевлаштуватися відповідні служби блокували. Лише через рік завдяки активній і ризикованій на той час підтримці проректора Слов'янського педінституту Дмитра Кравчука його допустили до викладацької діяльності. Але ще багато років не друкували. Лише в незалежній Україні його праця отримала визнання. Особливо поці-

нувала Василя Горбачука "Просвіта". За вагомих внесок у збереження і розвиток української культури і мови на Донбасі, розбудову та зміцнення Української держави Товариство української мови відзначило його "Золотою грамотою", а ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка — Дипломом і медаллю "Будівничий України".

У свої поважні літа професор Василь Горбачук став одним із перших просвітян Слов'янська і Донецької області. За його ініціативою 1994 року на факультеті підго-

товки вчителів початкових класів відкрили філологічне відділення, яке через два роки перетворилося на повноцінний філологічний факультет. З його ініціативи створили науково-дослідний центр "Південна Слобожанщина", який вивчав діалекти, фольклор і етнографію півдня Харківщини та півночі Донецької й Луганської областей. Було зібрано багату колекцію зразків усної народної творчості, опубліковано низку ґрунтовних наукових статей, написано чимало кандидатських дисертацій.

Шанувальники української мови університету підтримали декана і заснували студентський літературно-мистецький альманах "Євшан". Василь Горбачук започаткував викладання нових предметів: "Основи журналістики", "Українська література діаспори". Але ні відповідної літератури, ні фахівця не було. Допоміг випадок. Якось улітку 1994 року на кафедру української мови і літератури завітав професор Ратгерського університету (Нью-Йорк), сказав, що він наш земляк, його мати до війни закінчила Слов'янський педінститут, вчителювала у Слов'янську. А цікавить його, як вивчають у Слов'янському педінституті українську мову й літературу. Василь Тихонович зрозумів, що така людина потрібна кафедрі.

— Не вірячи в успіх, — згадає Василь Горбачук, — я наважився запросити Віталія Кейса працювати в нас. Він погодився. І вже наступного року не тільки прочитав нашим студентам новий курс, а й привіз і залишив на кафедрі багато літератури. Повернувшись до Америки, Віталій Кейс розповів про наші проблеми. Невдовзі на адресу педінституту почали надходити посилки з книжками. Так з'явилася "бібліотека діаспори", як її називають студенти. Зараз у ній понад дві тисячі томів. Тепер наші викладачі мають можливість самостійно опрацювати матеріал і вести спецкурс.

Наш просвітянський ветеран активно сприяв створенню Бібліотеки української літератури при Будинку "Просвіти". Зокрема передав 500 примірників своєї праці "Барви української мови", яку видав з допомогою друзів у діаспорі — Любові й Івана Заковоротних і Віталія Кейса. Цю книжку ми даруємо навчальним закладам і всім, хто відзначився у просвітянській роботі.

Навіть у ювілейні дні — Василеві Горбачуку виповнилося 80 — просвітянин працює над збіркою спогадів про діяльність Народного руху України у нашому краї. Ми, колеги, бажаємо Вам, Василю Тихоновичу, доброго здоров'я, успіхів.

ЛИЦАР ВЕЛИКОЇ ІДЕЇ

"Ми виступили на арену історії тоді, коли світ не знав, що таке Україна... Єдиною боротьбою, упертою і безкомпромісною, ми показали світові, що Україна і її народ живе і бореться за свободу і державну незалежність".

Ці слова належать одному з основоположників сучасної української державності, Голові Директорії Української Народної Республіки, Головному Отаману Армії УНР Симону Петлюрі, 130-річчя з дня народження якого відзначає Україна. Для Поділля ця дата особливо знаменна, бо саме з подільським

краєм пов'язана значна частина життя і діяльності Лицаря Великої Ідеї.

З нагоди ювілею в читальні Народного дому "Просвіти" Хмельницького розгорнуто книжкову виставку "Достойник честі", де представлено книжки, документи, матеріали, фотографії, листи Симона Петлюри, спогади про нього та його родину.

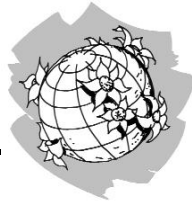
Великий інтерес викликають унікальні зарубіжні видання "Симон Петлюра. Державний муж", часописи "Самостійна Україна", "Авангард", "Рідна школа", "Крилаті";

поштова марка Української Народної Республіки "Симон Петлюра".

До уваги відвідувачів — невеличка книжка самого Петлюри "Московська воша", в якій ідеться про тяжкі наслідки більшовицького хазайнування в Україні. Цей твір — своєрідний документ часу. Книжка, представлена на виставці, — передрук паризького видання. Оригінал перебуває в бібліотеці Музею Симона Петлюри в Парижі.

Прес-служба Хмельницького міського об'єднання ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка

Віль ГРИМІЧ,
член-кореспондент
Словенської академії
наук і мистецтв

Двоє словенців. Двоє католицьких священників і словенських патріотів. Учитель і учень. Йосип Абрам — автор першого ґрунтового словенського перекладу Шевченкового “Кобзаря”, виданого у 1907—1908 рр. у двох томах белетристичної серії “Католицької книгарні в Любляні”, супроводжуваного докладними розвідками з історії України, життєвого й творчого шляху Т. Шевченка, дійсний член Львівського товариства “Просвіта” з 1900 р.

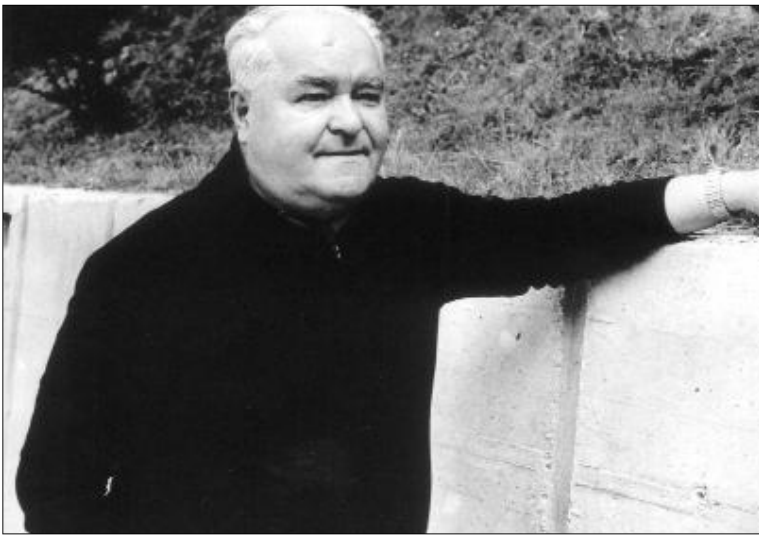
Йожко Крагель — письменник і вірний оберігач, тлумач і популяризатор учителевого й нашого (хоч де б він зберігався) скарбу — архіву Йосипа Абрама, що складається переважно з увічнених на папері наслідків його українсько- і шевченкознавчих захоплень, втілених у писане й друковане слово. А ще — дві унікальні у своїй самотності й шляхетному альтруїзмі особистості, цікаві вже тим, що попри свідомо обрану долю священників, вони чимало часу й енергії віддавали літературній творчості. Для їхніх краян у тому не було і немає нічого незвичного. Адже історія словенської словесності налічує, як свідчить один із сучасних лексиконів, 159 літераторів-священників.

Ріки з тридцять тома у перше поєднав у своїй публікації ці два імені після того, як мені пощастило не тільки походити колишніми життєвими стежками Йосипа Абрама від міста і навіть будинку, в якому він народився, до місця його останнього спочинку, а навіть натрапити на його архів і “лорда-охоронця” того архіву, Йожка Крагля.

Писати про Йосипа Абрама (у словенських джерелах його здебільшого називають лагідним ім’ям Йоже, яке, до речі, викарбувано і на його надмогилю плиті на люблянському цвинтарі Жале) мені вже доводилося. Хоч матеріалу для того, щоб повертатися до його постаті, що більш ніж достатньо. А ось про Йожка Крагля, крім лаконічного опису обставин короткої зустрічі з ним, вміщеного в одній з моїх статей, на той час по гарячих слідах, не випадало. На це було принаймні дві причини: по-перше, бракувало конкретного матеріалу біографічного і творчого аспекту, що, як здавалося спочатку, нездоланною перешкодою бути не могло. Зате друга причина...

Далебі, важко уявити, щоб у недобрі сімдесяті ці й у більшій частині вісімдесятих років я міг опублікувати розповідь про те, як під час своїх несанкціонованих мандрів Словенією познайомився і заприятелював із католицьким священником. Одне це вже могло тоді стати перепорою для публікації та неабияким гріхом в очах компартійних і т. зв. компетентних органів. Що вже казати про те, що він, цей католицький священник, був засуджений свого часу югославським комуністичним режимом до смертної карі! “Через розстріл!”

Написати щось обтінне, не маючи змоги сказати всю правду про людину, доля якої не могла мене не вразити? Про людину, що несподівано виринула з невідомості, як фантом незрадливої вірності словенському духові і своєму навчачелю, а ще, як сумлінний оберігач невмирущого слова Тараса Шевченка, як продовжувач учителевих прагнень знайти нові покоління словенців із феноменом України та її натхненного співця. Цілком зрозумілий у такому випадку максималізм переконував, що писати напівправду означало б зневажити мужність і незламність цієї чесної

Йожко Крагель. Фото 1999 р.

людини. Не вірилося, що можливості сказати все, як є, не буде ніколи. Та час минав, нічого не змінюючи... Згодом, через два десятиліття, певні зміни настали, та гарячкова свіжість вражень притупилася, а на письмовому столі раз у раз опинялися інші, здавалося, невідкладні тексти...

4 лютого ц. р. Йожкові Крагля виповнилося 90. Слушний привід для того, щоб бодай з великим запізненням усунути давній огріх і розповісти про цю неординарну людину, про її життєві шляхи й випробування, про її вірність і незламність.

Народився він 1919-го в селі Модрейці поблизу Св. Люції (давня назва місечка Мост-на-Соці). Його шкільне дитинство припало на гнітючі для словенської мови й культури часи панування фашистського режиму в Італії, якій належало тоді Примор’я — частина нинішньої Словенії. Згідно з указом фашизованого італійського міністерства освіти від 1924 р., словенською мовою дозволено було користуватися тільки в перших трьох класах початкової школи і лише на уроках з вивчення Закону Божого. Запобігаючи можливим порушенням указу словенськими вчителями, їх просто депортували в південні райони Італії, а на їхнє місце привозили італійських учителів і вчительок, що не знали жодного словенського слова. Єдиним прихистком рідної мови у ті часи стала церква з її національними свідомими служителями. Одним із них був святолюційський жупник Йосип Абрам. А одним з багатьох десятків учнів різного віку, що мали його за взірць, мріяли бути схожими на нього, — Йожко Крагель...

ЗУСТРІЧ І ЗНАЙОМСТВО

Наше знайомство з Йожком Краглем сталося далекого осіннього дня 1971 р. Після того, як у видавництвах “Дніпро” і “Веселка” вийшли в моєму перекладі кілька книжок відомих словенських прозаїків Циріла Космача, Антона Інголліча, Тоне Селішара, я кілька разів одержував запрошення на семінари словенської мови, що збирали на філософському факультеті Люблянського університету науковців, письменників, перекладачів з багатьох країн. У вільний від лекцій та інших академічних заходів час керівництво семінару, окремі викладачі університету або письменники іноді пропонували “семінаристам” нетривалі автоподорожі для знайомства з країною.

Того дня словенський письменник Антон Інголліч, знааний в Україні з кількох візитів та трьох виданих українською мовою книжок, надумав показати мені Тренту — гірську долину дивовижної краси, в захопленні від якої з першого погляду був колись і Йосип Абрам, одним із псевдонімів якого поряд з “Коза-

ком Байдою” був саме “Трентар”. Проте несподівано сонячне небо зранку затягли хмари, засіялася мжичка. Долати за таких умов гірські перевали Східних, або Юлійських, як їх називають у Словенії, Альп було б, на думку Інголліча, небезпечно. І тут нараз мій провідник згадав, що колись я висловлював надію (швидше навіть тільки мріяю) побачити місце, де жив і працював Йосип Абрам, пошукати його родичів або людей, з якими він спілкувався, а може, навіть знайти залишки його архіву. Зайве казати, з якою радістю і сподіванням приставав я на Інголлічеву пропозицію.

Так з обопільної згоди й почалася та незабутня подорож. А надвечір наш цілоденні мандри з пошуковими пригодами й навіть кількахвилинними (бо не обіцяли вартої уваги інформації) знайомствами з непрямыми родичами Йосипа Абрама успішно завершилися, і ми досягли мети подорожі. Важко було навіть повірити, що тут, на крайній межі Словенії, на самісінькому кордоні з Італією, ми потрапимо в атмосферу словенсько-українського, більш того, Шевченкового слова. А саме так воно і сталося у перші ж хвилини нашого перебування в невеличкому селищі Ліг. На подвір’ї парафіяльного будинку на нас чекав його господар, парох Йожко Крагель. Чекав, тримаючи в руках одностомний Шевченкових поезій, виданих 1902 р. у Львові. виявляється, доки ми їхали до Ліга, попередити нас по телефонних дратах летіла інформація про наш візит і його мету. Її автором і виконавцем був один з наших сьогоденних новознайомих, Краглев колега по служінню Богів у Св. Люції Франц Говекар, до якого ми кілька годин тому завітали і від якого дістали інформацію про теперішнього власника розшукуваного нами архіву і його адресу...

Щоб не випробувати нашого терпіння, господар одразу заперував, що ми не помилилися, рушаючи в дорогу: архів зберігся, він у цьому будинку і в нашому розпорядженні. Власне, у моєму, оскільки Антон Інголліч мав неодмінно повернутися того вечора до Любляни, а я залишався тут на ніч. Найшвидше на безсонну ніч, бо саме стільки часу мав для першого знайомства зі знахідкою. А також для розмови з тим, хто оберігає той скарб і черпає з нього наснагу для своїх публікацій.

АРХІВ

Інголлічеве авто зникло за поворотом, а Йожко Крагель як гостинний господар запропонував мені пообідати, від чого я чемно відмовився, пославшись на те, що зовсім недавно ми з Інголлічем добряче попоїли в містечку Канал, де мусили зробити зупинку з технічних причин. Господареві не лишилося нічого, як запросити до свого кабінету, де він, не гаючи ча-

ЙОСИП АБРАМ

Нещодавно виповнилося 90 років Йожкові Крагля — словенцеві, ім’я якого тісно пов’язане з ім’ям його вчителя Йосипа Абрама, автора першого ґрунтового перекладу поезій Тараса Шевченка словенською мовою, виданого у 1907—1908 рр. у двох томах белетристичної серії Католицької книгарні в Любляні. Йожко Крагель — власник-зберігач багатого письменницького архіву вчителя, автор кількох книжок і багатьох статей у періодичних виданнях про видатних словенців-патріотів С. Рутаря, В. Водопивця, І. Трінка.

Вітаючи ювіляра з дев’яносторіччям, вміщуємо статтю В. Гримича про нього.

су, заходився знайомити мене з тим, що півгодини тому могло здатися хіба що сном. Купа рукописів росла й росла переді мною на столі. Десятки, багато десятків аркушів різного формату, писаних чорним олівцем, численні чернетки й чистовики перекладених поезій Шевченка, кожна у кількох варіантах, з новими й новими правками, що засвідчували дуже сумлінну перекладацьку працю; завершені статті й уривки з них, конспекти використаних українських джерел, бібліографічні нотатки, примітки, коментарі, передмови, післямови, і знов-таки в кількох варіантах. А ще листи... листи... листівки... Одне слово — багату творчу лабораторію митця, відданого справі, що колись полонила його на багато років.

ґрунтове знайомство з таким багатим архівом — звісно, справа не однієї ночі. Отож, аби наш вояк не минув марно, не обмежився самим спогляданням архівного скарбу, порадившись із господарем, я вирішив принаймні “інвентаризувати” побачене, тобто нехай кустарно, непрофесійно, але зафіксувати у зошитах головне: наявність, характерні риси і стан за можливістю всіх складових архіву. На це й пішла майже вся та незабутня ніч. Люб’язність і тактовність господаря, доброзичливий усміх, що не зникав з його обличчя, відчутне без слів бажання допомогти мені, якось полегшити справу не мали меж. Пам’ятаючи, що часу в нас (власне, в мене) небагато, ми свідомо обмежували спілкування тільки тим, що стосувалося архіву. Хоч бажання познайомитися ближче, погомоніти про життя, життєві колізії, інтереси, творчі задуми тощо нам не бракувало.

Ближче до ранку стос паперів почав помітно танути, а тоді й зовсім зійшов нанівець. Йожко Крагель наполіг, щоб ми бодай півтори години якщо не поспали, то принаймні подрімали, адже йому, крім усього, доведеться ще підвезти мене до міста Гориці, звідки вже автобусом я поїду до Любляни. На тому й погодилися...

ТЕРНИСТІЙ ШЛЯХ ЗА ТЕРНИСТИХ ЧАСІВ

Прокинувшись, ми потрапили в приємний полон чогось такого духмяного, що віщувало неймовірну смакосту. Куховарка накрила стіл, а пан Йошко запросив її мене до нього. Перше, ніж вдатися до сніданку, Йошко, начебто вибаваючись, і можливо, цікавлячись моєю реакцією, проказав:

— Даруйте, ми спочатку помолимося. У нас так прийнято перед трапезою.

— Помолімося, — мовив я, прочитав свій “Отче наш” і перехрестився без надії, що це, окрім звичайної чемності гостя, може посприяти більшій відвертості у бодай короткій розмові, на яку, як мені здалося, він сподівався.

Я подякував Йошкові за гостинність, за допомогу з архівом, висловив задоволення з приводу нашого знайомства. Господар у від-

повідь сказав, що його теж врадував мій неочікуваний візит і увага до пам’яті його вчителя. Помалу ми увійшли у спокійне русло розмови про Абрамів архів, про Йошкові літературні заміри, про місце обраної ним сфери діяльності в суспільстві. Раптом співрозмовник збентежив мене несподівано реплікою:

— Я тільки не розумію, чому нас треба боятися?

— Кого це “нас”? — перепитав я. — І хто боїться?

— Ну, нас, тобто священників. А бояться... Передовсім влада... Чиновники... Міський службовий люд... Окрім вірян, звісно...

— Мабуть, це питання не до мене, — мовив я. — І не до Інголліча, з яким я до вас приїхав. Адже ні він, ні я вас не боїмося. Хіба він цього не помітили? Якби боялися, то, може, і не їхали б до вас. Або побачивши вас, повернулися б і поїхали геть?! Хоч таким боягузом я не хотів би бути.

— А якщо я вам скажу, що 1948 року югославська влада... комуністична, засудила мене до смертної карі?! “Через розстріл!”

Неочікуване зізнання приголомшило мене. Не самим фактом, а надто різким переходом від того, про що ми досі розмовляли. Не знаю, що саме підштовхнуло Йошка до цього одкровення. Але за віщо можна було вдатися до такої суворості карі стосовно мирного, інтелегентного сільського священника?! Утім, згадавши періодичні спалахи й перипетії перманентної війни советів з творчими, релігійними і навіть сільськими трудівниками на рідних українських теренах, я погамував свій емоційний спалах і більш-менш спокійно зреагував:

— Сподіваюся, ви розповіли це не для того, щоб налякати мене? Я міг би вас теж утаємничити у таке, що відбувалося та ще й зараз відбувається в нас, зокрема, в Україні. Варто було б поговорити про все це. Спокійно, нікуди не кваплячись. Але доки на семінарі “наші” наглядачі не оголосили тривогу з приводу пропажі одного із семінаристів, нам, мабуть, варто покvapитися до Гориці. Час не жде...

Часу для розмов і сповірянь у нас тоді й справді не було. Але згодом, коли політична ситуація у Словенії (як і в нас) потроху стала змінюватися на краще, у Йошка Крагля не тільки зміцнів намір розповісти про пережите, а й з’явилися можливості здійснити це. 1988 та 1989 рр. у тижневику “Druzina” (“Сім’я”) він опублікував окремі розділи, а 1990-го видав книжку-свідчення “Мої казні”, в якій докладно описав сфабрикований судовий процес над ним і вісім років ув’язнення.

Тридцятирічного жупника із села Лівек звинуватили в тому, що після остаточного встановлення державного кордону між Словенією та Італією він залишився на словенському (!) боці, тоді як більшість священників, переважно старшого віку, побоюючись репресій комуністичного режиму, емігрували до Італії, для чого треба було пройти бук-

І ЙОЖКО КРАГЕЛЬ

вально кілька кроків вулицею Нової Гориці, щоб опинитися у Старій Гориці, тобто на італійській території. За парадоксальною логікою інкримінаторів “злочину”, він залишився на батьківщині для того, щоб нелегально передавати на Захід державні таємниці, інформацію про антикомуністичні вихватки та декларації прихованих “ворогів народу” тощо. Керована комуністичною владою (на той час ще московського зразка) “гуманна” судова система, оголосивши на певному етапі амністію, замінила Крагелів смертний вирок на 20 років ув’язнення, проте внаслідок політичного саморуйнування сама стільки не протягла... А Йожко Крагель по восьми роках примусової праці повернувся до свого жупникування у селах і містечках словенського Примор’я, звідки й сам був родом.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО У ЖИТТІ Й СЛОВО ЙОЖКА КРАГЛЯ

Для того, щоб адаптуватися після в’язниці на новому місці, Йожко Крагель, спраглий звичної миротворної священницької служби з її добре знайомим, заспокоїливим етикетом, багато часу не потребував. Щойно віднайдена душевна рівновага спонукала його до самозаглиблення, роздумів, які докінчили мали призвести й до неперборної потреби втілити його спонтанні медитації в літературний витвір. Тож незабаром, як і раніше, весь вільний час він волів віддавати омріяній літературній творчості, права на яку був позбавлений протягом в’язничних років. Отож, окрім книжки-свідчення, або книжки-документа, що, до речі, через кілька років вийшла дру-

гим виданням й була перекладена й видана в Італії та Хорватії, певні етапи свого життєвого шляху автор висвітлює у новостворених книжках: “Моя Толмінщина”, де йдеться про рідний край Крагля і його дитячі роки, і “Від полустанку до полустанку”, присвячена його душпастирській і просвітницькій діяльності.

Ім’я Тараса Шевченка, вперше почуте Краглем у шкільні роки від улюбленого вчителя, який зазвичай згадував про долю великого українця у виховних розмовах з учнями, у проповідях-казаннях для парафіян, цитуючи уривки чи окремі рядки з поезій, не меркло в його пам’яті на всіх етапах життя. Тож не дивно, що і в літературній творчості, зокрема у пов’язничний час, прагнучи нагадати молоді, новим поколінням про складне минуле Словенії й України, він раз у раз, мало не в кожній публікації звертається до знакової постаті Тараса Шевченка.

1997 року у видавництві “Вранко” в Новій Гориці вийшов збірник творів Йосипа Абрама есеїстичного характеру “Моя Трента”, присвячених неповторній красі високогірної долини Тренти, де у селі з такою самою назвою протягом трьох років він справляв службу вікарія. Упорядкував книжку Йожко Крагель, розшукавши й відредагувавши десяток надзвичайно цікавих статей, спорядивши її ґрунтовною передмовою й примітками, а також кольоровими й чорно-білими фотографіями. Книжка ця схожа на славослів Трентської долини, казковому світові довкола неї, а також її самотній людині. Нездаремно у примітках автор зазначає, що з Абрамових текстів “...віє слов’янський дух, ненависть до

ворогів вітчизни, побажання, аби в кожного билося незрадливо словенське серце, щоб були ми тверді й неситні, подібно до твердих, неситних скель Триглава” — найвищої гірської вершини Словенії (2 865 м).

Чимало місця у передмові Йожко Крагель присвятив Україні. Нагадавши, що саме у Тренті Йосип Абрам писав перші українознавчі розвідки “На могилі Тараса Шевченка” та “Словенці серед русинів”, опубліковані 1901-го (до 40-ої річниці з дня смерті поета) та 1902-го у часописі “Dom in svet” і підписані його улюбленим псевдонімом Козак Байда; що у Тренті було зроблено й перші кроки на шляху до перекладу “Кобзаря”, Йожко Крагель докладно знайомить читачів із характером цього видатного творчого досягнення в перекладацькій галузі, дарма що воно датується початком ХХ ст. Періодичні згадування про події такого масштабу закономірні й вкрай потрібні для того, щоб з огляду на їхню вагомість і важливість для двох народів, вони не губилися в хащах століть і продовжували служити подальшим генераціям.

Наслідком плідної співпраці Йожка Крагля з видавництвом “Ognjisce” (м. Копер) стала поява його книжок-портретів видатних словенців і патріотів: композитора Вінка Водопивця, історика, географа й публіциста Симона Рутаря, а також Івана Трінка, церковного і просвітнього діяча, поета, прозаїка й невтомого борця за національні права венеційських (Італія) словенців.

2000 року в цьому видавництві в серії “Будівничі словенської батьківщини” вийшла друком книжка

Йожка Крагля “Йосип Абрам — Трентар. До 125-річчя від дня народження”. Ретельно простудіювавши архівні матеріали свого вчителя, його книжкові й журнальні публікації, а також іншомовні, зокрема й українські джерела, Йожко Крагель створив виразний портрет словенського патріота, талановитого митця і нашого вірного друга, якого “любов до України й української пісні... супроводжувала протягом усього життя”.

Нелегкою справою була б спроба зачитувати якісь особливо цікаві уривки з неї. Їх багато. І все-таки з одним із них гріх було б не ознайомити читачів, бо в ньому, як у дзеркалі, відбито все: і висока моральність, і добросердя, і людяність, і любов до України обох словенців — того, хто творив добро, і того, хто нагадує про це людям ще й тепер.

Ідеться про маленьке гірське село Облюко, що стало місцем служби Йосипа Абрама під час Першої світової війни, де він з власної ініціативи рятував від голодної смерті його мешканців, серед яких опинилося ще й багато біженців та військовополонених. Рятував, надсилаючи листи до всіх усюдь, а передовсім — до церковних, громадських і державних установ Відня — з проханням-вимогою надіслати бодай вагон кукурудзяного борошна чи ще чогось із харчів.

Серед полонених австрійцями вояків, що їх завезли аж до цього глухого гірського закутка, він натрапив і на українців, яких одразу почав залучати до церковних богослужінь, а свої проповіді-казання, призначені їм, читав українською мовою. “Його слухали зі слезами на очах, не їмучи віри, що так далеченно від їхньої батьківщини могла об’явитися людина, яка їх розуміла і втішала їхньою рідною мовою, — переповідає Йожко Крагель у книжці статтю Йосипа Абрама “Мазепинець”, яку 1917

року оприлюднив люблянський часопис “Dom in svet”.

Українська і Шевченківська нота незмінно звучить також у статтях письменника Крагля в періодиці, його інтерв’ю журналістам, в яких так само, як і в книжках, він щоразу згадує й нашу першу зустріч у ті, тепер уже далекі часи. Зустріч, яка, безперечно, сприяла появі й моїх публікацій кінця 70-х—початку 80-х років минулого століття, оприлюднених у Словенії, і його книжок і публікацій у періодиці кінця 90-х—початку 2000-х років. І не лише публікації...

17 березня 2000 р. у Штаньєлю, на будинку, де 1875 року народився Йосип Абрам, відбулося урочисте встановлення пам’ятної плити. На відкритті її патріоти Штаньєля запросили саме Йожка Крагля, хоч він не є їхнім країнином. Коли гість, відкриваючи пам’ятний знак, потяг на себе шнур, високо над його головою, поряд з державним прапором суверенної Словенії, відкрилася прикріплена до стіни плита. Напис на ній співзвучав: “Йоже Абрам. Священик, літератор, перекладач Шевченка і народний будитель”.

Важко уявити свідомого українця, якому ці слова не зворушили б душу. Штаньєлю! Має містечко в глибині Словенії, навіть село, хоч і європейського штибу, в якому на початку 1960-х було лише 313 мешканців. І Шевченкове ім’я! Якою ж повинна бути наша гордість за сина нації, слава якого сягає таких меж, і якою повинна бути наша вдячність людям, братам по духу, що зробили все для звеличення українського генія перед своїм народом!

Вітаючи нашого вірного і незламного друга Йожка Крагля з його славним дев’яностоліттям, свідомі вагомості його внеску в словенську україністику і Шевченкіану, від щирого серця зичимо йому доброго здоров’я, бадьорості й усього, чого тільки душа забажає.

Антоніна ЧЕРНИЧКО, директор Ордо-Василівської ЗОШ, громадський директор літературно-краєзнавчого музею Т. Шевченка, Дніпропетровська обл.

УКЛОНИМОСЯ КОБЗАРЕВІ

Виповнилося 20 років шкільному літературно-краєзнавчому музею Т. Г. Шевченка Ордо-Василівської загальноосвітньої школи І—ІІІ ступенів Софіївського району Дніпропетровської області.

Його було відкрито 1989 р. до 175-річчя з дня народження Тараса Григоровича Шевченка. На презентацію прибули правнук поета по братові Йосипу Олександр Лисенко, заслужений художник України, майстер петриківського розпису Федір Панко. Впродовж цих років відвідали музею письменники Наталка Нікуліна, Григорій Маркович, Яків Садовський, Олександр Білозір, Любов Голота.

До 195-річчя з дня народження Т. Шевченка та 20-річчя літературно-краєзнавчого музею у школі відбувся місячник, під час якого проведено книжкову виставку “Ми чуємо тебе, Кобзарю, кризь століття”. Її підготувала бібліотекар

Г. Звада. Відбулися літературна вікторина за творами поета (9—11 кл.), бесіда “І оживе добра слава, слава України” для учнів 6—8 класів. Екскурсиводи Наталія Клименко, Юлія Середенко, Оксана Шадурська, Тетяна Саламаха провели екскурсії, під час яких гості ознайомилися із Шевченкіаною Федора Панка, виставкою вишиванок на шевченківську тематику членів гуртка “Вишиваночка” та його керівника Н. Малярченко.

Цікаво пройшла читачка конференція для старшокласників “Шев-

ченко і Придніпров’я”. Школярі брали активну участь у конкурсах малюнків за творами Кобзаря, на кращого виконавця пісень на слова Шевченка. Прозвучали пісні “Зацвіла в долині червона калина”, “Тече вода з-під явора”, “Ой три шляхи широкі”, “Зоре моя вечірняя”, “По діброві вітер віє”, “Повій, вітре, на Україну”.

Усі класні колективи старанно готувалися до акції “Подарунок музею до ювілею”. Кожен намагався творчо підійти до завдання. Вразили членів журі подарунки учнів 3, 9, 11 класів.

Цього року участь у конкурсі читців поезії Т. Шевченка взяли десятки школярів. З любов’ю до Кобзаря та з відповідальністю поставилися учасники до цієї важкої, але шляхетної справи: пошанування святого Тарасового імені та поглибленого вивчення його спадщини.

Традиційне для учнів початкових класів свято “Посвята у кобзаря” до нього старанно готувалися четвертокласники. Це своєрідне випробування на знання творчості Т. Шевченка, з яким вони успішно впоралися разом зі своїми помічниками: класоводом В. Кращенко та педагогом-організатором Г. Борзняк.

Цікавим надбанням до ювілею стала презентація збірника “Вінок Кобзареві”, виданого поки що в

комп’ютерному варіанті. До збірника увійшли вірші поетів Дніпропетровщини, зокрема її Софіївщини, різні за творчим почерком та інтонаціями, сприйняттям дійсності й мистецькими уподобаннями, яких об’єднує прагнення передати безмежну любов та шану до великого сина України, хранителя української мови та духовності Т. Шевченка: Любові Голоти, Наталки Нікуліно, Віктора Карожа, Юрія Кириченка, Ганни Шепітько, Анатолія Шкляра, Ганни Світличної, Валерія Ковтуненка, Сергія Бурлакова, Олександра Зайвого, Фросини Карпенко, Олександра Завгороднього, Гаврила Прокопенка, Ігоря Пуппо; Вікторії Черничко, Світлани Шеремет, Олени Степури, Антоніни Черничко тощо. У виданні вміщено статтю-дослідження “Кобзар і Придніпров’я”, в якій йдеться про ймовірне відвідання Т. Шевченка Катеринославщини 1843 року, під час його першої подорожі Україною. Є тут і розповідь про наш шкільний літературно-краєзнавчий музей. Збірник покликаний надати уявлення про поетичну Шевченкіану нашого краю.

Під час презентації прозвучали біографії поетів, їхні вірші, інсценізації творів Великого Кобзаря, пісні на слова Шевченка у виконанні учнів, учителів.

Свято завершилося, але в серцях присутніх надовго залишаться спогади і приємні враження від побаченого.

Нехай у кожній хаті на видноті лежить “Кобзар”, хай у кожній світлиці буде портрет Шевченка, щоб слово Тарасове світило старому і малому, вічно стояло на сторожі України, не забувало його прийдешні покоління. Душі наші нехай освятяться великою мудрістю безсмертного генія українського народу.

Музей приймає гостей. Крайня праворуч — Антоніна Черничко

Духовні нащадки великого Тараса

ПОВЕРНЕННЯ ЧЕРЕЗ 140 РОКІВ

Завдяки мистецтвознавцю Тетяні Дугасвій, яка тривалий час була директором Чернівецького обласного художнього музею, а нині мешкає у Жешуві (Польща), встановлено ім'я автора твору, на якому зображений літній чоловік в одязі вірменського священнослужителя. Про історію атрибуції музейного твору, який завжди привертая увагу відвідувачів музею, дізнаємося від Тетяни ДУГАСВОЇ.

— Тетяно Ігорівно, як портрет потрапив до Художнього музею?

— Твір — із фондів Чернівецького краєзнавчого музею, знайомий відвідувачам як портрет невідомого чоловіка пензля невідомого художника. На початку 1990-х років під час підготовки постійної експозиції Чернівецького обласного художнього музею було виявлено напис у правому верхньому кутку полотна: “A.S.” та дату “1882”. Донедавна на етикетці експонованого у музеї твору справді не було імені автора, лише зазначено: “Художник А.С. Портрет архієпископа Мітульського. 1882. Полотно, олія”. Питання ідентифікації імені художника, який створив портрет, залишалось тривалий час відкритим.

— Як відомо, для встановлення імені автора твору є кілька способів. На чому зосередилися Ви?

— Одним із них було з'ясування деталей біографії портретованого — духовної особи у характерному одязі вірмено-католицького священника з церковними нагородами. Його піднесена репрезентативність передає сяйво золотаво-вохристик кольорів, які урочисто співвідносять з глибоко синьою гамою одягу з червоними деталями та яскраво-червоним шовком орденських стрічок. Парадність портрета акцентовано офіційністю одягу і підкреслено увагою до нагород. Манера письма, увага до світло-тіньового моделювання об'ємів та переконливість портретної характеристики не залишали сумнівів, що автором твору був вправний маляр, який працював у традиціях європейського академічного малярства другої половини XIX століття.

У той час у Чернівцях значної популярності набув вірменський архієпископ Флоріан Мітульський (1810—1891), і саме під час його служіння було зведено й освячено величний храм Святих Апостолів Петра і Павла (архітектор Йозеф Главка). Архієпископ походив із польських вірмен з Львова, його пам'ятають у Польщі як відомого польського діяча на Буковині. Портрет створено 1882 року, тобто тоді, коли настоятелю вірменської парафії виповнився 71 рік.

Мої подальші міркування щодо імені художника розвивалися у напрямку зв'язків Флоріана Мітульського з Львовом. Тому природними були припущення, що автором портрета міг бути львівський художник, який добре знав Мітульського і, ймовірно, бував у Чернівцях. Тут стали у пригоді вже напрацьовані факти про творчість митців, які були пов'язані з Чернівцями. Дослідження я розпочала ще у роки роботи у Чернівецькому художньому музеї, а особливого розвитку воно набуло останніми двома роками вже тут, у Жешуві. Так пос-

Портрет архієпископа Ф. Мітульського. 1882 р.

тупово формувався список, додавалися нові імена, розширювалася інформація про багатьох із них. До списку таких художників було внесено і прізвище учня чернівецької гімназії, який у майбутньому став художником і довгий час жив у Львові. Хлопчик походив із буковинської вірмено-польської родини, звали його Антоні Стефановіч.

— Що відіграло основну роль у визначенні авторства?

— В опрацюванні версії можливого авторства Антоні Стефановіча суттєвою обставиною була монограма “A.S.”. Перший аргумент на його користь був такий: художник Антоні Стефановіч і архієпископ Флоріан Мітульський — вихідці з польських вірмен. Обидва жили у Львові й у Чернівцях. Тому для мене важливим було простежити характер творчості А. Стефановіча та особливості його мистецької манери. Але скрізь про Стефановіча згадується як про вчителя малювання. Щоправда, відомо, що він був й серед митців, які брали участь у розписах плафона Львівського оперного театру, а також що першим учителем малювання славної української художниці Олени Кульчицької був саме інспектор середніх шкіл Стефановіч. До слова, після навчання у Стефановіча 1902 року Кульчицька вступила до приватної художньої школи Станіслава Качора-Батовського у Львові, автора розписів інтер'єрів Польського дому в Чернівцях. Цим і вичерпувалася інформація про живописця.

— Чим вдалося компенсувати брак інформації?

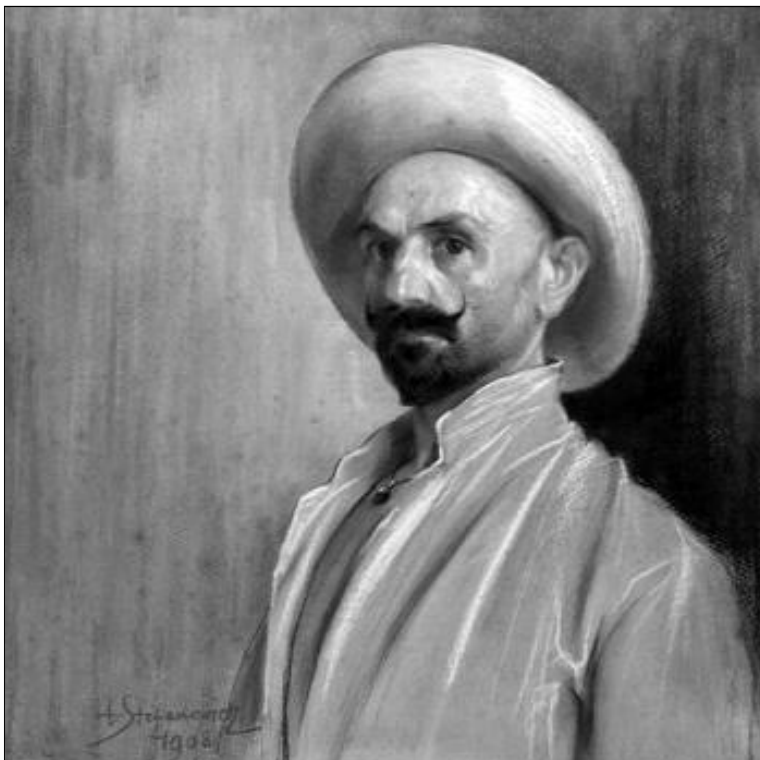
— Брак українськомовної літератури про митця, на щастя, було компенсовано відомостями, знайденими в електронних інформаційних джерелах. На одному з польських сайтів було розміщено мате-

ріал про славі постаті польських вірмен. Серед них і біографічні дані про польського маляра А. Стефановіча. Знайшла важливу інформацію про те, що його твори зберігаються у запасниках Львівської галереї мистецтв. Далі пошуки привели мене на сайт Вірменського культурного товариства у Кракові, на якому я прочитала Бюлетень товариства. В одному з його чисел за 2007 рік було розміщено статтю Кшиштофа Стефановіча “Життя і творчість Антоні Стефановіча”.

Потім вирішила ознайомитися з творами у фондах галереї у Львові, щоб простежити характер його творчості та мистецьку манеру, відшукати потрібне число Бюлетеня, прочитати опублікований матеріал про А. Стефановіча.

— Чи сприяли у Ваших пошуках поляки і тамтешні вірмени?

— Голова Вірменського культурного товариства у Польщі пообіцяв допомогти і невдовзі надіслав потрібний примірник Бюлетеня. А після звернення з листом до дослідника історії польських вірмен Анджея Богосевича у Жешуві пролунав дзвінок від самого автора статті з Кракова — Кшиштофа Стефановіча. Спількування з ним було цікаве і плідне. З'ясувалося, що Кшиштоф — правнук художника Антоні Стефановіча. Він зберігає пам'ять про польського митця. Кшиштоф люб'язно надав мені можливість ознайомитися з творами з його власної колекції. У нього виявилися і фотографії творів живописця, які є у запасниках Львівської галереї мистецтв. А також надав для роботи власну статтю про життєвий шлях

Автопортрет А. Стефановіча. 1908 р.

БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

Антоні Стефановіч, польський портретист, пейзажист і педагог, народився 1858 року на Буковині в селі Товтри Заставнівського району, у польсько-вірменській родині.

Закінчив гімназію у Чернівцях. Навчався в Академії мистецтв у Відні (1876—1879).

А. Стефановіч — автор портретів, релігійних композицій та пейзажів, викладав у Першій реальній школі у Львові, працював у Дрогобичі та Станіславі, обіймав посаду інспектора львівських шкіл, а згодом був інспектором шкіл міністерства освіти Австрії. Автор

двадцятиреччя з методичними розробками викладання рисунка у середніх і промислових школах, виданих у Львові в 1894 та 1898 роках. У педагогічній роботі приділяв значну увагу виявленню талановитих дітей, здібних до малювання. З 1900-х років Антоні Стефановіч був членом товариства “Молоде мистецтво” у Львові. Був учасником Осінньої виставки Товариства красних мистецтв у Львові 1925 року та Крайової виставки у Познані 1928 року. Помер художник 1929 року у Львові, похований на Личаківському цвинтарі.

1932 року було організовано велику посмертну виставку його творів і творів сина Каєтана Стефановіча у Львівському палаці мистецтв. У 1998 та 1999 роках твори Антоні Стефановіча експонували у Народному музеї в Кракові, а також у кількох польських містах на виставці “Автопортрет у польському малярстві”.

художника Антоні Стефановіча, в якій подано цікаві деталі про його дитинство, про вчительську діяльність і талант педагога. Зокрема, у своїй статті К. Стефановіч переповідає родинну історію про те, якими цікавими були дні, коли після закінчення гімназії у Чернівцях студент Віденської академії мистецтв А. Стефановіч приїздив додому і насолоджувався буковинською природою і незліченими піснями матері, в яких жила традиція батьківської садиби і побут місцевих мешканців. Під час вакацій “вечорами там збиралося багато молоді, яка проводила час у розмовах про мистецтво, медицину, право, музику і літературу”. Автор статті підкреслює, що “Антоні Стефановіч був обдарований непересічним малярським талантом, був людиною надзвичайно працюютою й активною. Навчався пейзажу, але понад усе приваблювало його портретне малярство. Належить до видатних майстрів у тій мистецькій галузі”. Зокрема, у січні 1930 року “Слово польське” написало: “Чесноти його таланту виявилися у портреті, який завжди вирізнявся точністю характеристик, належним

підходом і розумінням індивідуальності моделі, чудовим рисунком і шляхетним колоритом”. Водночас К. Стефановіч звертає в статті увагу на те, що А. Стефановіч після закінчення Академії мистецтв постав перед вибором професії: “Першою дорогою була мистецька діяльність вільного маляра. Другою, значно trudнішою, — педагогічна праця. Вибір упав на ту другу”. А Стефановіч із властивим йому завзяттям розпочав шлях на педагогічній ниві. Ось слова зі спогадів про маляра Ксьондза Піотровіча: “Невибагливий, скромний аж до перебільшення, умів зі скарбів своєї душі видобувати такі іскри ентузіазму і радості, що захоплював і запалював наймолодших”.

— На які висновки наштовхнула Вас зібрана інформація?

— Зібрана інформація дала змогу дослідити характер підписів різних періодів творчості художника, зокрема до 1900 року та скласти біографічну довідку про митця. Вдалося з'ясувати, що до 1900-го А. Стефановіч підписував твори монографією “A.S.” із характерним написанням літер. Наприклад, підпис А. Стефановіча на творі “Портрет дівчини-вірменки”, виконано 1883 року, ідентичний з підписом до портрета Ф. Мітульського, який експонується у нашому музеї. На ньому підпис проставлено також у правому верхньому кутку. Але не світлим кольором, як на портреті дівчини, а майже чорним на брудному тлі. Після 1900 року А. Стефановіч змінив підпис, і він був уже не у вигляді монограми, а розчерку “A. Stefanowicz”, як на автопортреті 1908 року. Отже, підпис майстра “A.S.” та порівняльні характеристики манери виконання музейного портрета Мітульського і портретів пензля Антоні Стефановіча, зображення яких надав пан Кшиштоф Стефановіч, переконливо свідчили на користь авторства Антоні Стефановіча.

Заслуги Антоні Стефановіча Польська держава відзначила орденом Залізної корони III ступеня (1911), медаллю та Почесним Хрестом для цивільних функціонерів, а також офіцерським Хрестом Ордена відродження Польщі.

Спілкувалася
Марія ВИШНЕВСЬКА

Я був на Ельбрусі між хмарного неба.
Відтоді тримаюсь програми:
якщо вже витати у хмарах, то треба,
щоб чулася твердь під ногами.

Скидається мені картина ця
на сатанинський глум чи Божу кару:
то тут, то там баран або вівця
пасе людей, що збилися в отару.

Жив-поживав людоїд в давнину,
погляди мав щиросерді.
Криком не раз він будив далину:
"Люди, люблю вас до смерті!"

Ознаки ще з печерної імлі
відбито в генах наших індівідів:
одні від гуманоїдів пішли,
а інші явно від гуманоїдів.

Те прислів'я давне при нагоді
уточнімо в новочаснім вияві:
дядько, як належить, на городі,
тільки бузина чомусь у Києві.

Насмічено в пам'яті нашій, замулено.
Вже й, сповнений духом злочасного,
Шевченка назвав
пережитком минулого
один недожиток сучасного.

"Розіпни!" — до сьогодні
з біблійної мли
не змовкає орава затята.
Вже Євангеліє від Іуди знайшли.
Видно, скоро знайдуть — від Пілата.

Природу любимо дотла
з шаленим захватом вандала.
Вона — навколишня була,
та вже навколiшньою стала.

Зводять все у культуру
на секс і на мат
культуртрегери нахабкуваті.
Геніальне мистецтво уже не формат,
геніальне лише у форматі.

Хам (Ноїв син, брат Сима та Яфета)
забрав до нас і наш паплюжить рід.
Антисеміт — це не моя прикмета,
а щодо хамства, я — антихаміт.

Застарілі ці ваші новації,
претензійно закручені текстики.
Ви обходитесь без пунктуації,
а чому б не відразу без лексики?

Пішов поет (невдаха із невдах)
у піснярі — вже успіху досяг.
Гримлять пісні, але не чути слів,
ніхто й не знає, що він там наплів.

Критик би розвіяв цю полову.
Та до збірки віршів дав натомість
космонавт похвальну передмову.
Космонавти люблять невагомість.

Мовний рівень державця
достатній цілком,
якщо знає він "два язики",
володіючи суржином (зі словником)
й матірщиною (без словника).

"Ко мне!" — собаці віддає наказ
моя сусідка, мовою і зовні —
типова українка. Та у нас
собаки все одно "російськомовні".

Ось вам приклад
із виразів перекладних,
що для роздумів поштовх дає:
якщо більшість у нас переважна,
то в них —
"большинство подавляюче".

Визначальними рисами творчої особистості Анатолія Бортняка є людяність, надійність, порядність, тонке і глибинне проникнення у таїну українського слова, а ще — постійне вболівання за долю України, за духовне відродження рідного народу. Саме А. Бортняк організував і був першим головою Товариства української мови ім. Т. Шевченка у Вінниці, півтора десятиліття очолював письменницьку громаду Поділля. Він цілоденно в праці, адже людям потрібен хліб духовний.

Анатолій БОРТНЯК

ІРОНІЧНІ КАТРЕНИ

Вовк переконував, як міг,
сусідів з поля, з лісу,
що спільний простір для усіх
потрібний до зарізу.

Поранена козуля до мисливця
бреше, не зрозумівши, хто убивця,
очима просить їй допомогти...
Чомусь згадалась, Україно, ти.

Гойдали нас пестливі дзеньки-бреньки.
Не тільки "ненько" — мовили до мами,
ми й ворогам казали: "воріженьки"...
І з козаків зробились козачками.

Мов рубікон, партійний муже,
переступив ти знов поріг,
з якоїсь партії в нову вже
прийшов, побачив, перебіг.

Світ від виборчих наших прояв
ошелешений, мов заворожений.
Переможець в нас той, хто програв,
а хто виграв, то той переможений.

Сенатором римським обрали коня,
Калігулі вволивши дике бажання.
Вмикаю транзистор — та сама дурня:
із залу Верховної Ради — іржання.

Їх день у день мета одна
веде під зводи товстостінні —
укотре знов зійтися на
взаємонепопорозумінні.

Боком обходять у нас депутати
гнаних, злиденних, сумних...
Мусять (за статусом) не захищати,
а захищатись від них.

"Ніщо людське для мене не чуже!"
Народжену в душі пишнородій,
класичну фразу вік наш береже:
у нас її повторить кожен злодій.

Коню дарованому в зуби
усе ж заглянь. Хай Трої тінь
застереже тебе від згуби:
чи не троянський часом кінь?

Ридма знов співатимемо: "Ой..."?
Гнутимем хребти на чужину?
Нам потрібен мир, але не той,
що страшніший навіть за війну.

Виступають вони з двох боків барикад
полум'яно — за злагоду й лад;
одне одному яму копають вони,
щоб зарити сокиру війни.

Характерний суспільний синдром
нам зразки демонструє сумні.

Ось один з них: баран бараном,
але весь в золотому руні.

Хабарництво нині в законі у нас.
Служиві на лапу беруть повсякчас.
Один з них, проте, не бере хабарів,
на чому недавно якраз погорів.

Згріб яструб солов'я, відому
пташину з'їв усмак.
Публічно згадував потому:
"Прекрасний був співак!"

Запишалась копійка одна
з-поміж різних монет у крамниці,
гордовито сказала вона:
"Не розмінююсь я на дрібниці!"

Іскривсь водоспад,
вирував стрімголов,
вибрикував думку сувору:
буває й падіння таке, що немов
звितягне піднесення вгору.

Радіють іуди такій от штуковині,
збереженій з давніх віків:
усі заробітки в нас оподатковані,
окрім тридцяти срібняків.

Така пиха в стовпа була!
На сосну, дуба чи березу
дивився зверхньо, стовбула —
як на зелену неотесу.

Не все ще нам відомо до кінця.
А, втім, коли про це ведеться мова,
на всяке запитання мудреця
у дурня завжди відповідь готова.

Промови твої — гуркотнеча сама.
На жаль, у них проблиску думки нема.
Коли вже грозою явивсь над людьми,
то зблисну спочатку, а потім грими.

Впізнаю тебе по велемов'ю.
Свідчиш ти з програмного рядка,
що писав цю збірку віршів кров'ю...
Але, видно, кров твоя — рідка.

Створив ти цикл
у творчому завзятті —
набір крилатих виразів і фраз.
Вони такі, я впевнився, крилаті,
що вилітають з пам'яті ураз.

З екранів нецензурщина ірже.
Брутальна пісня. Книжка матюкова.
Свободи слова домоглися вже,
пора боротись за цензуру слова.

Така вона й поміж людей
традиція дієва:
коли у зайця ювілей,
то перший тост — за лева.

Мені неприємні в'язкі славослівці,
облесність чужа взагалі.
Люблю лиш, як гладять мене по голівці
мої онучата малі.

Цей проти течії не попливе.
Все зважить, озирнеться на всі боки
і, вигукнувши гасло: "Хай живе!..",
додасть, обачно уточнивши: "Поки".

Свиню годували досита. Однак
невдовзі забили в хліві...
Ніщо не вкорочує віку отак,
як щедрі харчі дармові.

На творчу думку спротив
хжио скалється
відтоді, як в придачу до вола
не винайшли ще колеса, а палиця
для нього вже підібрана була.

Тішать нас історії аннали
парадоксом тим або ж отим...
Вік, в якому золота не знали,
називали греки золотим.

Всього досяг цей спритний індівід,
завдячуючи куму, свату, брату...
І ось помер. Невже у кращий світ
потрапив теж, за звичкою, по блату?

Підзорює велетів зло звідусіль.
Під настрій подумав на морі я,
що кит — очевидно, вразливіша ціль,
приміром, ніж інфузорія.

"Бути чи не бути?" — ця дилема
в нас перефразована давно
й до кінця розв'язана, зокрема:
"Пити чи не пити? Все одно!"

Гризуть тебе підозри, застороги...
Тобі про те і чути не з руки,
що сам Ісус мив однодумцям ноги, —
ти ж їм перемиваєш кісточки.

Не вдалося ворит барану
павалити, хоч гризла охота.
Він відхедкався й мовив: "Ну й ну,
надзвичайно уперті ворота!"

Мене під три чорти (а чи й під триста)
послав ти гнівно — за мою пародію.
Але коли не стане пародиста,
то хто ж тебе читатиме, добродію?

Досяг ти і слави, і влади, земляче,
за тебе усе ж у тривозі я.
Ти маєш залізний характер. Тим паче
його під'їдає корозія.

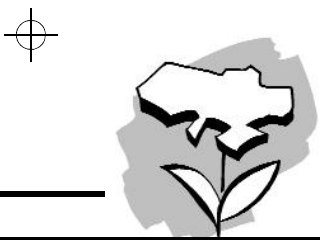
Мені термометр підказав допіру,
що гарячковість — річ сумнівна досить.
Коли в людині жару понад міру,
то жар уже не гріє, а морозить.

Не продав ні примірника мій побратим,
як і я, попри плани міражні...
Залишається гірко втішатися тим,
що письменники ми — не продажні.

Причіпок для ревнощів є сто,
та скажу з добра, а не в злобі:
найчастіше той ревнун, хто
сам не вірить в себе чи собі.

Я грішний. В'язнуть, вочевидь,
гріховні реп'яхи...
Але за що Господь простить,
як не за ті гріхи?

Як умру, сягнувши небосхилу,
і моя душа перейде в міф, —
покладіть камінь на могилу,
що його котив я, мов Сізіф.

НЕЗАБУТНЯ ДОРОГА ДО БОРТЯТИНА

Храм, у якому правив батько Б. І. Антонича

Марія ЛЮДКЕВИЧ,
м. Львів
Фото Йосифа МАРУХНЯКА

Нещодавно відбулася цікава поїздка в село Борятин Мостиського району на Львівщині, куди з 1925 до 1937 року до батьків приїжджав видатний поет ХХ століття Богдан Ігор Антонич. Через півроку відзначатимемо 100-річчя з дня його народження. Тож почесний голова комітету з відзначення ювілею, лауреат Шевченківської премії Роман Лубківський організував цю поїздку для львівської творчої інтелігенції, щоб на власні очі побачити, як готуються до цієї дати земляки та шанувальники творчості поета.

Бортятин — одне з найбільших сіл на Мостищині, налічує 560 дворів. У будиночку, де жили батьки Богдана Ігоря Антонича, планують створити музей-садибу майстра слова. Неповдалі церква, в якій тривалий час був парохом отець Василь, батько поета. 2005 року завершено реконструкцію храму, і тепер він тішить серця парафіян та гостей села.

Ми оглянули приміщення, де має розміститися музей-садиба поета. Кошти ще не надійшли. Проте зроблено вже багато. Безплатно виготовлено проект музею, де має бути збережено все, як колись, навіть ті самі дерева, які лю-

бив Антонич — берези, клени. Планиують, що музей-садиба буде філією Львівського музею релігії.

У клубі відбулася зустріч учнів і вчителів Борятинської школи із митцями. Першим виступив Герой України поет Іван Драч. Він повідомив, що підготовлено указ про святкування 100-річчя з дня народження Б. І. Антонича. Чекаємо, що його підпише Президент України.

Іван Драч відзначив дивовижний модернізм поезії Антонича, її неймовірну тлумачність і магнетизм. Можна уявити, як поет приїжджав у Борятин до батьків і тішився красою полів і лісів, писав земні й водночас космічні вірші.

— Будьте гідні Антонича, — звернувся Іван Драч до молоді. — Відроджуючи пам'ять, ми відроджуємо свою душу.

Поет Роман Лубківський подарував майбутньому музеєві книжку Б. І. Антонича із дарчим написом Святославу Гординському 31 грудня 1934 року, а також книжки поета в перекладах македонською і польською мовами.

— Наша дорога до Борятини була довгою, — сказав лауреат Шевченківської премії, поет, колишній політ'язень Ігор Калинець. — На початку 60-х років ми ознайомилися з творчістю Антонича, з його довоєнними виданнями. А 1964 року провели вечір пам'яті поета. Пізніше ми, шанувальники його творчості, вирішили розшукувати могилу поета. Зібрали громаду, знайшли цвинтарні записи і за нумерацією могил вигадали, де саме мала бути його могила. Тоді встановили дерев'яний хрест, який потім замінили кам'яним, козацьким. Нині на могилі пам'ятник роботи скульптора Теодозії Бриж.

Постало питання: чому ніхто не подбав про могилу? А коли знайшли село, де жили батьки, то все зрозуміло. Батько помер 1947 року, тут була прикордонна зона і певні обмеження на виїзд. Мати

осліпла, і нею опікувалися добрі люди.

Сталося так, що зник перший знак на могилі, а налякана львівська інтелігенція до 1964 року мовчала і не подбала про пам'ятник.

1987-го, з нагоди 50-річчя смерті поета, ми зібралися на громадське віче і вирішили провести фестиваль поезії на честь Б. І. Антонича. Це дійство відбулося без згоди влади на площі біля пам'ятника С. Тудору, який свого часу тепло відгукувався про Антонича.

Цього року на підставі пражського видання пошукова група "Євшан-зілля" розшукала вулицю і дім у Львові, де проживав поет. Нині це Городецька, 50. За цим самим виданням було визначено місце проживання батьків Б. І. Антонича — село Борятин.

1987 року поетеса Ірина Калинець разом із науковцем Валентином Стецюком приїхала до Борятини. Вони зустрілися з людьми, які пам'ятали батьків і самого Антонича, зробили фотографії із землячкою поета Анною Войціцькою, яка знала багато пісень, що полюбилися поетові. Розшукали фото батька — отця Василя, сфотографували церкву і могилу батьків. Ірина Калинець написала тоді статтю "Антонич теж із Борятини", що була надрукована в самвидавському альманасі "Євшан-зілля", ч. 1 (1987).

На зустрічі у Борятині виступили письменники Марія Якубовська, Василь Стефак, Богдан Залізняк, директор Львівського музею релігії Зоряна Білик, голова районної ради Антон Вербаускас та інші керівники району і представники делегації.

Біяли могили батьків Антонича відбулася відправа.

...Ми з сумом покидали цей чудовий куточок, про який поет писав:

До тебе, Батьківщино —
земле вічна,

Ведуть усі стежки й усі дороги!

Віритись, що і владні структури, і громадськість, небайдужі люди зроблять усе, щоб восени, до столітнього ювілею поета, музей-садиба прийняв перших відвідувачів — шанувальників творчості поета. Пригадався вірш Антонича "Щастя":

З усіх людей найбільше я
щасливий,
будую цільні калиновий міст.
Мій дім скляний не з казки,
лиш правдивий.

Великої моєї філософії
такий безглуздий зміст.

Не заплачу стражданню й горю
мита,
люблю ризик, небезпеку й
сум'яття.

Я є рушниця, радістю набита,
якою вистрілю на честь життя.
Я п'ю його до дна, без сумнівів,
без журб і бід,
ніщо, що людське, — не в мені
уже,
а що сьогодні я не маю грошей
на обід, —
байдуже.

В кімнаті-музеї Антонича

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ТРИВАЄ ПЕРЕДПЛАТНА КАМПАНІЯ НА ІІ ПІВРІЧЧЯ 2009 РОКУ

Ми не збільшимо ціну нашого видання на наступні 6 місяців, сподіваючись, що Ви станете передплатником найкращого культурологічного тижневика "Слово Просвіти". Індекс 30617. Передплатна ціна: на місяць — 4,27 грн; на 3 місяці — 12,36 грн; на 6 місяців — 23,42 грн.

Економічна криза ще не є кризою українського духу!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство «Просвіта»
імені Тараса Шевченка
Регістраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора

Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Сергій КЛИМКО
279-49-47

Відділ просвітницької роботи

Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор

Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор

Ніна ГНАТЮК

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovo-prosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
"Преса України" у середу.
Зам. № 3301219
Наклад у травні — 36 700

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій
посилання на "Слово Просвіти"
обов'язкове.

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 4,27 грн.
на 3 місяці — 12,36 грн.
на 6 місяців — 23,42 грн.

4 820095 780016